

UTESAV

ULUSLARARASI TEKNOLOJİK EKONOMİK VE
SOSYAL ARAŞTIRMALAR VAKFI
المؤسسة الدولية للأبحاث التكنولوجية والاقتصادية والاجتماعية
INTERNATIONAL FOUNDATION FOR TECHNOLOGICAL,
ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCHES

Ü L K E G Ö R Ü N Ü M R A P O R U

KUZEY MAKEDONYA (SON 3 YIL)

İÇERİK

KUZEY MAKEDONYA
SON 3 YIL

1.GENEL BİLGİLER	2
1.1.Temel Sosyal Göstergeler	2
2.1.Temel Ekonomik Göstergeler	2
3.Coğrafi Konum	3
4.Siyasi ve İdari Yapı	3
5.Sosyal Yapı	3
6.Nüfus ve İşgücü Yapısı	4
2.EKONOMİDE ÖNE ÇIKAN SEKTÖRLER VE FIRSAT ÜRÜNLER	5
3.DIŞ TİCARET	6
3.1.Genel Dış Ticaret Göstergeleri	6
3.2.Ülkenin İhracatı	6
3.2.1.İhraç Ettiği Başlıca Ürünler	6
3.2.2.Başlıca Ülkeler İle İhracatı	9
3.3.Ülkenin İthalatı	10
3.3.1.İthal Ettiği Başlıca Ürünler	10
3.3.2.Başlıca Ülkeler İle İthalatı	13
3.4.Dış Ticaret Politikası ve Vergiler	14
4.TÜRKİYE İLE TİCARET	15
4.1.Genel Durum	15
4.2.Türkiye'nin Kuzey Makedonya'ya İhracatında Başlıca Ürünler	16
4.3.Türkiye'nin Kuzey Makedonya'dan İthalatında Başlıca Ürünler	17
5.YATIRIMCI İÇİN YARARLI BİLGİLER	19
5.1.Yatırımcıya sağlanan teşvikler	19
5.2.Yatırımcıların Karşılaştığı Sorunlar	19
5.3.İş Adamlarının Ulaşabileceği Faydalı Linkler	20
5.4.Kuzey Makedonya'ya Seyahat Bilgileri	20
6.GENEL BİR DEĞERLENDİRME	21
7.RAPORU HAZIRLAYAN ARAŞTIRMACININ KISA ÖZGEÇMİŞİ	22
KAYNAKÇA	23

1. Temel Sosyal Göstergeler

Devletin Adı	Kuzey Makedonya Cumhuriyeti
Yönetim Biçimi	Cumhuriyet - Parlamenter Demokrasi. Cumhurbaşkanı doğrudan halk tarafından seçilmektedir.
Başkenti	Üsküp
Resmî Dili	Makedonca, Arnavutça (ikinci resmi dil), bazı yerel yönetimlerde Türkçe ve Romca
Din	Ortodoks Hristiyan (% 65.0), Müslüman (% 33.3), Katolik Hristiyan (% 0.34), Diğer (% 1.63)
Para Birimi	Makedon Denarı (1 \$ = 54.16 MKD / 27.06.2019)
Yüzölçümü	25.713 km ²
Nüfus	2.075.301 (31.12.2017)
Başlıca Şehirler	Skopje (Üsküp), Bitola (Manastır), Kumanovo (Kumanova), Prilep (Pirlepe), Tetovo (Kalkandelen), Veles (Köprülü), İştip, Ohrid (Ohri), Gostivar, Strumica (Ustrumca), Struga, Radoviş
Sınır Komşuları	Arnavutluk (151 km), Bulgaristan (148 km), Kosova (159 km), Sırbistan (62 km), Yunanistan (246 km)
Cumhurbaşkanı	Stevo Pendarovski
Başbakan	Zoran Zaev
T.C. Üsküp Büyükelçisi	Tulin Erkal Kara
K.M. Ankara Büyükelçisi	Zvonko Mucunski

Kaynak: <http://www.stat.gov.mk>, 27.06.2019.

2. Temel Ekonomik Göstergeler

Kuzey Makedonya'nın GSYH'si son üç yılda artış kaydetmiş ve 2018 yılında 12.37 milyar dolara yükselmiştir. Aynı dönemde kişi başı milli gelir de 5.953 dolara ulaşmıştır. Ülke 2014-2016 yılına kadar üç yıl boyunca deflasyon yaşamış, 2017 yılında % 1.4, 2018 yılında ise % 1.8 enflasyon oranlarıyla karşılaşmıştır. İşsizlik oranı son üç yılda azalarak 2018 yılında % 21.1 olarak gerçekleşmiştir. Kuzey Makedonya'nın dış ticaret rakamları son üç yılda artış göstererek 2018 yılında ihracat 6.9 milyar dolar, ithalat 9.0 milyar dolar olmuş ve böylece 2.1 milyar dolar dış ticaret açığı verilmiştir.

	2016	2017	2018
GSYH (milyar \$)	10,76	11,37	12,37
Kişi Başı Milli Gelir (\$)	5 188	5 474	5 953
Enflasyon Oranı	-0,2	1,4	1,8
İşsizlik Oranı	23,8	22,4	21,1
Reel Büyüme Oranı	2,9	0	1,6
İhracat (milyar \$)	4,8	5,7	6,9
İthalat (milyar \$)	6,8	7,7	9

Kaynak: IMF - World Economic Outlook Database, ITC - Trade Map, 27.06.2019.

3.Coğrafi Konum

Kuzey Makedonya, kuzeyde Sırbistan ve Kosova, batıda Arnavutluk, güneyde Yunanistan, doğuda Bulgaristan ile komşudur. Kuzey Makedonya'nın tek büyük ırmağı Vardar nehridir.

Ülkede yüksekliği 2000 metreyi geçen 16 dağ bulunmaktadır. Kuzey Makedonya'nın en büyük gölleri Ohri, Prespa ve Doyran Gölleri'dir. Kuzey Makedonya deniz kıyısı olmayan bir ülkedir.

4.Siyasi ve İdari Yapı

Kuzey Makedonya, 1991 yılında Yugoslavya'dan Makedonya ismi ile bağımsızlığını ilan etmiştir. Birleşmiş Milletler ülkeyi 1993 yılında Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti (FYROM) ismi ile tanıdığını duyurmuştur. Türkiye, Makedonya Cumhuriyetini bağımsızlık ilanı ile beraber anayasal ismi ile tanımıştır. Burada altı çizilmesi gereken bir konu Türkiye, Makedonya Cumhuriyeti'ni anayasal ismiyle tanıyan ve Üsküp'te Büyükelçilik açan ilk ülke olmasıdır. Yunanistan, Türkiye'nin bu kararına tepki göstermiş ve Avrupa Topluluğu'nun ortak görüşü ilan edilmeden önce böyle bir beyanatta bulunulmasını eleştirmiştir.

Tarih boyunca Yunanistan, Makedonya'nın ismini, bayrağını, milli armasını kullanmaya hakkı olmadığını iddia etmiştir. Yunanistan'a göre, Makedonya bir Yunan bölgesinin adıdır. Yunanistan, Makedonya'yı "Üsküp Cumhuriyeti" olduğunu ifade etmiş ve Makedonları da "Üsküplüler" olarak tanımlamıştır. Yunanistan'la yapılan uzun müzakereler sonucunda 2018 Haziran ayında Makedonya'nın resmi adının "Kuzey Makedonya" olması konusunda mutabakat sağlanmıştır.

Kuzey Makedonya parlamenter demokrasi ile yönetilmektedir. Parlamento 120 milletvekilinden oluşmaktadır ve seçimler 4 yılda bir yapılmaktadır. Cumhurbaşkanı'nı halk seçmektedir ve seçimler 5 yılda bir gerçekleştirilmektedir. Kuzey Makedonya'nın parlamenter demokrasi modeli Yunanistan ve Bulgaristan'ın modeli gibidir. Cumhurbaşkanı seçilmesine rağmen daha fazla temsili rolü vardır ve uluslararası ilişkiler, savunma, adalet ve seçimler gibi bazı alanlarda kısıtlı yetkileri vardır. İcranın başında Başbakan vardır ve uluslararası planda ülkeyi temsil etmektedir.

Kuzey Makedonya'nın idari yapılanmasında "İstatistiksel Bölgeler" ve "Belediyeler" bulunmaktadır. Kuzey Makedonya İstatistiksel Bölgeleri'nin, Türkiye'de coğrafi bölgeler ayrımı mantığında tanımlandığı ve yönetildiği söylenebilir. Belediyeler de, Türkiye'de belediyelerle aynı görevleri ifa etmektedir. Ülkede sekiz istatistiksel bölge bulunmaktadır: Üsküp, Doğu, Kuzeydoğu, Pelagonya, Polog, Güneydoğu, Güneybatı, Vardar. Kuzey Makedonya'da 84 belediye vardır. Yerel belediye seçimleri dört yılda bir yapılmaktadır.

5.Sosyal Yapı

Kuzey Makedonya'nın resmi dili Makedoncadır, Arnavutça ise ikinci resmi dil olarak kabul edilmiştir. Bazı yerel yönetimlerde Arnavutça (Tetovo/Kalkandelen, Brvenitsa, Vrapçište) Türkçe (Merkez Jupa, Plasnitsa), Romca (Şuto Orizari), Sırpça (Çučer Sandevo) ve Ulahça (Kruşevo) kullanılmaktadır. Boşnakça, Hırvatça gibi diller az da olsa mensupları tarafından kullanılmaktadır. Kullanılan alfabe Kiril Alfabeti'dir.

Yapılan son resmi nüfus sayımına göre (2002) dinî hayatı Ortodoks Hristiyanlar (% 65) ve Müslümanlar (% 33) domine etmektedir. Diğer din mensuplarının oranı ise toplamda % 2'dir.

Ülkenin para birimi 10 Mayıs 1993 yılında Makedon Denarı (MKD) olarak belirlenmiştir. Kuzey Makedonya Merkez Bankası Avro/Denar kurunu 1 ₸ = 61.49 MKD olarak sabitlemiştir (1 \$ = 54.68 MKD / 14.05.2019).

Yeni Yıl	1-2 Ocak
Ortodoks Noeli	7 Ocak
Ortodoks Paskalyası	Nisan/Mayıs
İşçi Bayramı	1 Mayıs
Cumhuriyet Bayramı	2 Ağustos
Bağımsızlık Bayramı	8 Eylül
Ramazan Bayramı	
Kurban Bayramı	

Kaynak:

1 Kodal, T. (2014). Makedonya'nın Bağımsızlığını Kazanması ve Türkiye. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 14(29), s.377-396.

2 Census of Population, Households and Dwellings in the Republic of Macedonia 2002, MAKSTAT, 2002, <http://www.stat.gov.mk>.

3 a.g.e.

6.Nüfus ve İşgücü Yapısı

Kuzey Makedonya'nın istatistik kurumu MAKSTAT'a göre toplam nüfus 31.12.2017 tarihi itibarıyla 2.075.301 kişiden oluşmaktadır. Kentleşmiş nüfus oranı % 60'tır. Nüfusun Ortalama yaşam süresi 74.45'tir. Okuma yazma oranı % 97,4'tür. Nüfus, 2002 yılında yapılan resmi sayıma göre Makedon (% 64.18), Arnavut (% 25.17), Türk (% 3.85), Roman (% 2.66), Sırp (% 1.77), Boşnak (% 0.84), Ulah (% 0.47) ve Diğer (% 1.10) etnik unsurlardan oluşmaktadır.

Kuzey Makedonya'nın işgücü 2018 yılı itibarıyla 950 bin civarındadır. İşgücünün % 16.5 tarım, % 29.7 sanayi, % 53.8 hizmet sektöründe çalışmaktadır. Ülke donanımlı ve rekabet iş gücüne sahip olmakla birlikte iş olanakları yetersizdir. Bu yüzden 2018 yılında işsizlik oranı %21,1 olarak gerçekleşmiştir. Ortalama aylık net ücret 2019 yılı itibarıyla 440 \$ (24 192 MKD) civarındadır.

İşgücü hakkında mevcut resmi istatistikler işsizlik oranının son yıllarda azaldığını göstermektedir. Bunun başlıca sebepleri Kuzey Makedonya'nın NATO ve AB üyeliği amaçları doğrultusunda birçok reform gerçekleştirmiş olması ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların finans ve altyapı desteğinden aktif olarak yararlanması gösterilebilir. Ayrıca AB pazarına yapılan ihracat 2001-2014 yılları arasında toplam % 525 artmıştır.

Kuzey Makedonya'da son dört yılda işsizlik oranı ciddi oranda azalmıştır. 2015 yılında %26.1 olan işsizlik oranı, 2018 yılında % 21,1'e gerilemiştir. Ülkenin toplam işgücünde 2018 yılında küçük bir artış görülmektedir.

	2015		2016		2017		2018	
Çalışan	705,991	73.9%	723,550	76.3%	740,648	77.6%	749,414	82.2%
İşsiz	248,933	26.1%	225,049	23.7%	213,564	22.4%	171,329	17.8%
Toplam İşgücü	954,924	100.0%	948,599	100.0%	954,212	100.0%	960,743	100.0%

Kaynak:

6 http://www.stat.gov.mk/KlucniIndikator_i_en.aspx, 27.06.2019.

7 Armonaitė, A. (2019). *The Republic of North Macedonia: Political Change, NATO Accession and Economic Transition, Draft Report*, 8 April 2019, ESCTD, NATO Parliamentary Assembly.

Kuzey Makedonya'nın milli geliri içerisinde hizmet sektörünün payı en yüksektir. 2016 yılında %53.5, 2017 yılında ise %54.6 oranlarında gerçekleşmiştir. İkinci sırada 2016 yılında %24.0, 2017 yılında %24.1 oranla sanayi, inşaat ve enerji sektörleri bulunmaktadır. Üçüncü olarak tarım, ormancılık ve balıkçılık sektörleri Kuzey Makedonya'nın milli geliri içerisinde 2016 yılında %9.2, 2017 yılında ise %7.9 paya sahiptir.

Hizmet sektöründe toptan ve perakende ticaret en büyük paya sahiptir. Hizmet ihracatında ise turizm ve nakliye %40 payla öne çıkmaktadır. Lojistik, iletişim ve bilgi teknolojileri hizmetlerinin ihracatta payı %25, imalat sanayi hizmetlerinin payı da %25 ve az gelişmiş olmakla beraber yatırımcılar için fırsatlar barındırmaktadır. Sanayi sektörü 2018 yılında GSYH'nin %25'ini oluşturmaktadır. Tekstil ve giyim sanayi en büyük sektörel paya sahip olmakla beraber aynı zamanda en büyük işveren konumundadır. 2011 ve 2016 yılları arasında otomotiv yedek parça üretimiyle ilgili 11 bin yeni iş yeri açılmıştır. İmalat sanayinin ihracat kısmında demir, çelik ve tekstil payları en yüksek olan kalemlerdir. Enerji sektöründe ağırlıklı olarak fosil yakıtlar kullanılmakla beraber, %41 yerel kaynaklardan, %59 ise ithal kaynaklardan sağlanmaktadır. Elektrik üretimi 562 linyit, %19,8 hidro ve %14,8 gaz kaynaklarından gerçekleşmektedir.

Kuzey Makedonya ve Yunanistan arasında gaz boru hattı inşa edilmesi planlanmaktadır. Ayrıca ülkenin elektrik dağıtım şebekesi gelişmemiş, mevcut olan ise çok eski ve değişmesi gerekmektedir. Bu açıdan gaz boru döşeme, elektrik üretimi yapan gaz santralleri, elektrik dağıtım şebekeleri yenileme gibi alanlarda yatırımcılar için fırsatlar mevcuttur. İnşaat sektöründe her yıl ortalama 5000-5500 yeni apartman dairesi pazara kazandırılmaktadır. Bunların büyük kısmı Üsküp'te bulunmakta ve piyasanın doyum noktasına gelmesiyle birlikte, Bitola (Manastır), Kumanovo (Kumanova), Tetovo (Kalkandelen) ve Strumica gibi daha küçük şehirlerde bu alanda talebin artması beklenmektedir. Üsküp yaşam ve ofis alanlarında metre kare fiyatı 800-1100 avro arasında, diğer yerleşimlerde ise 600-800 avro arasında değişmektedir. İnşaat sektörünün toplam istihdam içerisindeki payı %6,3'tür. Tarım sektörü parçalı ve çok sahipli arazi yapısından dolayı gelişmemiştir. Bundan dolayı mevcut üreticilerin ciddi ürün saklama ve dağıtım altyapısına ihtiyacı vardır. Kuzey Makedonya devleti bu altyapıyı geliştirmek için kaynak ayıracağını ilan etmiştir. İşlenmiş gıdaların büyük kısmı ithal edilmektedir. Bu açıdan gıda işleme sanayi, saklama ve dağıtım ile ilgili yatırım fırsatları bulunmaktadır.

Kuzey Makedonya fırsatlarını değerlendirmede üç bakış açısından bir tanesi seçilirse, potansiyel yatırımcı daha kolay karar alabilecektir:

- ✓ Potansiyel pazar olarak
- ✓ Potansiyel üretim ve ihracat üssü olarak
- ✓ Hem pazar, hem üretim ve ihracat üssü olarak

Bu bakış açısına göre aynı verilerden farklı ve bazen tamamen zıt çıkarımlar yapılabilir. Mesela pazar olarak ele aldığınızda tüketici temelli analiz, üretim ve ihracat üssü olarak ele aldığınızda iş gücü temelli analiz yapılması daha isabetli olacaktır.

Kuzey Makedonya'da üretim teknolojisi eski, girişimci güç zayıf, sermaye birikimi ise yetersiz olduğundan, hemen hemen bütün sektörler potansiyel yatırım alanları olarak sayılabilir. Türk firmaları açısından fide/fidan yetiştirme, yaş meyve-sebze üretimi, büyükbaş besi ve süt hayvancılığı, kanatlı eti üretimi, gıda işleme sanayi, otomotiv yan sanayi, bilişim teknolojileri, tekstil, deri, konfeksiyon sektörleri, ağaç işleme ve mobilya sanayi, her türlü makine imalat sanayi (montaj yatırımları), madencilik (mermer), inşaat malzemeleri, su arıtma cihazları, elektrik üretimi, doğalgaz iletim ve işletme ürünleri başlıca yatırım ve ticaret alanları olarak sıralanabilir. Hizmet sektöründe özel okul, otel, restoran/cafeler yatırımları ile sağlık sektörleri de üzerinde durulabilecek alanlar arasındadır.

Kaynak:

8 North Macedonia in Figures, 2019, MAKSTAT, <http://www.stat.gov.mk>.

9 Ministry of Economy, Republic of Turkey. Construction and Technical Consultancy Sectors in the Republic of Macedonia, Skopje 2016, p.19.

3.1. Genel Dış Ticaret Göstergeleri

Son yıllarda Kuzey Makedonya'nın ithalat ve ihracatı artmasına rağmen dış ticaret açığı 2 milyar dolar civarında aynı seviyededir. Bunun başlıca sebebi en büyük ihracat kalemlerinde ithal girdi oranının yüksek olmasıdır. Kuzey Makedonya'nın dış ticaret hacmi 2016 yılında 11.6 milyar dolar seviyesinden, 2018 yılında 15.9 milyar seviyesine ulaşarak son üç yılda % 37.07 artmıştır. Aynı şekilde son üç yılda ihracat toplamda % 43.75, ithalat ise toplamda % 32.35 artmıştır.

Kuzey Makedonya'nın en yakın ticaret partnerleri olan ülkeleri Almanya, Yunanistan, Birleşik Krallık, Sırbistan ve Bulgaristan olarak sıralanabilir. Ülkede üretilen ürünlerin %95,6 AB pazarına gümrüksüz ulaşmaktadır. İhracatın ürün yelpazesi son yıllarda artmaktadır. Demir, çelik ve tekstil ihracatı 2013 yılında %33,33 iken, 2018 yılında %17,4'e gerilemiştir. Bu düşüş kimyasal, makina ve nakliye ekipmanı ihracatının 2013 yılında %32,8, 2018 yılında %55 oranında yükselmesiyle telafi edilmiştir.

En önemli ithalat kalemleri, platin ve platin alaşımları, petrol yağları, diğer metaller ve alaşımları, demir ve çelik yassı mamulleri olarak öne çıkmaktadır. Kuzey Makedonya ve genelde Batı Balkanlarda bulunan ülkeler, ihracat ürünlerinde yüksek ihtaslaşmaya sahiptir. Özellikle gıda ve otomobil üretimi gibi sektörlerde bölge ve dünya ticaret altyapısına entegrasyonu sürecinde iyi fırsatlar barındırmaktadır.

	2016	2017	2018
İhracat	4.8	5.7	6.9
İthalat	6.8	7.7	9.0
Hacim	11.6	13.4	15.9
Denge	-2.0	-2.0	-2.1

Kaynak: ITC - Trade Map, 27.06.2019.

3.2. Ülkenin İhracatı

3.2.1. İhraç Ettiği Başlıca Ürünler

Kuzey Makedonya ihracatının ilk üç kalemi toplam miktardan % 30 paya sahiptir ve sırasıyla % 21 payla reaksiyon başlatıcılar, hızlandırıcılar, katalitik müstahzarlar; % 10.5 payla santrifüjle çalışan kurutma, filtre, arıtma cihazları; % 8.9 payla izole edilmiş tel, kablo, diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri, fiber optik kablolardan oluşmaktadır. Pay olarak % 2 ve üzerinde gerçekleşmiş kalemler ise oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları (% 3.5), toplu halde yolcu taşımaya mahsus motorlu taşıtlar (% 3.0), demir/çelikten diğer tüpler, borular, içi boş profiller (% 2.4), elektrik kontrol, dağıtım tabloları, mücehhez tablolar (% 2.4), demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. fazla (% 2.2), yaprak tütün ve tütün döküntüleri (% 2.0), kara taşıtları için aksam, parçaları (% 2.0) olarak sıralanabilir.

GTİP NO	GTİP TANIMI	2016	2017	2018	2017-2018 Değişim %	2018 Pay %
	Genel Toplam	4.784.605	5.670.379	6.906.337	21,8	100,0
3815	Reaksiyon başlatıcılar, hızlandırıcılar, katalitik müstahzarlar	972.532	1.162.321	1.447.928	24,6	21,0
8421	Santrifüjle çalışan kurutma, filtre, arıtma cihazları	550.025	597.898	725.947	21,4	10,5
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik kablolar	387.120	458.985	618.114	34,7	8,9
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları	130.054	179.400	239.112	33,3	3,5

8702	Toplu halde yolcu taşımağa mahsus motorlu taşıtlar	142.175	148.114	206.779	39,6	3,0
7306	Demir/çelikten diğer tüpler, borular, içi boş profiller	92.583	129.497	165.473	27,8	2,4
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, mücehhez tablolar	35.757	110.350	163.804	48,4	2,4
7208	Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. fazla	96.345	129.981	151.091	16,2	2,2
2401	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	118.120	142.531	137.816	-3,3	2,0
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	30.611	94.309	137.143	45,4	2,0
7202	Ferro alyajlar	140.740	69.101	129.613	87,6	1,9
6204	Kadın/kız çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	107.288	94.170	107.225	13,9	1,6
6203	Erkek/erkek çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	101.452	108.183	106.921	-1,2	1,5
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	75.939	89.996	103.471	15,0	1,5
7210	Demir/çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm. Den geniş)	83.277	103.278	99.268	-3,9	1,4
8507	Elektrik akümülatörleri, separatörleri	47.833	65.893	88.525	34,3	1,3
2607	Kurşun cevherleri ve konsantreleri	42.039	72.184	81.390	12,8	1,2
6205	Erkek/erkek çocuk için gömlek	77.889	80.956	79.574	-1,7	1,2
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	38.574	47.720	73.857	54,8	1,1
1905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi vs. ile boş ilaç kapsülü mühür güllacı vs.	60.979	66.973	72.031	7,6	1,0
6206	Kadın/kız çocuk için gömlek, bluz, vs.	65.749	69.577	64.670	-7,1	0,9
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri	50.746	67.678	61.226	-9,5	0,9
2204	Taze üzüm şarabı (kuvvetlendirilmiş şaraplar dahil)üzüm şırası	52.781	52.366	60.172	14,9	0,9
2608	Çinko cevherleri ve konsantreleri	19.447	44.172	59.263	34,2	0,9
2515	Mermer ve traverten, ekosin su mermeri, kireçli taşlar	18.591	39.949	52.568	31,6	0,8

8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar (şofbenler)	11.294	29.175	41.839	43,4	0,6
7321	Demir-çelik soba, ocak, ızgara, ocak, mangal vb. Ev eşyası	23.708	32.077	36.538	13,9	0,5
7214	Demir/çelik çubuklar (sıcak haddeli, dövülmüş, burulmuş, çekilmiş)	9.416	12.277	34.078	177,6	0,5
9404	Somyalar, şilte, yatak, yorgan, yastık, puf, diz, ayak örtüleri vb.	15.694	28.796	33.054	14,8	0,5
2005	Diğer sebzeler (sirke/asetik asitten başka usulde hazır. Konserve) (dondurulmamış)	26.733	29.733	32.759	10,2	0,5
6104	Kadın/kız çocuk için takım elbise, takım, ceket, pantolon vs. (örme)	26.407	29.133	31.729	8,9	0,5
6403	Ayakkabı; yüzü deri, tabanı kauçuk, plastik, tabii, suni vb. kösele	27.772	34.336	30.969	-9,8	0,4
2716	Elektrik enerjisi	9.206	27.816	30.879	11,0	0,4
7204	Demir/çelik döküntü ve hurdaları, bunların külçeleri	11.564	19.114	29.923	56,6	0,4
7308	Demir/çelikten inşaat ve aksamı	18.162	16.425	28.014	70,6	0,4
3917	Plastikten tüpler, borular, hortumlar; conta, dirsek, rakor vb.	26.455	23.368	26.910	15,2	0,4
6211	Kadın/kız çocuk için spor, kayak ve yüzme kıyafetleri vb. giyim eşyası	23.708	26.545	25.339	-4,5	0,4
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	6.109	13.028	23.239	78,4	0,3
6109	Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası (örme)	20.896	20.906	22.445	7,4	0,3
8512	Kara taşıtlarının aydınlatma, sinyal vb. tertibatı, cihazları	123	1.853	21.333	1,051	0,3

Verilen tablo Kuzey Makdeonya'da en büyük ihracat potansiyelinin 2018 yılında %1051 artışla kara taşıtlarının aydınlatma, sinyal vb. tertibatı, cihazları alanında olduğunu göstermektedir. Ayrıca 2018 yılı ihracatında demir/çelik çubuklar (sıcak haddeli, dövülmüş, burulmuş, çekilmiş) %177.6, ferro alyajlar %87.6, gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı %78.4, demir/çelikten inşaat ve aksamı %70.6, demir/çelik döküntü ve hurdaları, bunların külçeleri %56.6, petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar %54.8 artış göstermiştir.

3.2. Ülkenin İhracatı

3.2.2. Başlıca Ülkeler İle İhracatı

Kuzey Makedonya'nın ihracat yaptığı ülkelerin başında %47.0 ile Almanya gelmektedir. Almanya'dan sonra en çok ihracat yaptığı ülkeler ise başta komşu ülkeler olan Sırbistan, Yunanistan ve Bulgaristan'dır. Belçika, İtalya, Romanya, Avusturya ve Macaristan ciddi ihracat partnerleridir. Türkiye ihracat pazarı olarak %1.4 payla 14. sıradadır.

ÜLKELER	2016	2017	2018	2017-2018 Değişim %	2018 Pay %
Dünya	4.784.605	5.670.379	6.906.337	21,8	100,0
Almanya	2.248.626	2.662.467	3.248.100	22,0	47,0
Sırbistan	423.706	474.635	542.966	14,4	7,9
Bulgaristan	246.502	332.915	360.719	8,4	5,2
Belçika	189.267	200.673	259.265	29,2	3,8
Yunanistan	163.327	203.513	225.113	10,6	3,3
İtalya	175.225	185.257	217.196	17,2	3,1
Romanya	134.712	175.969	194.795	10,7	2,8
Avusturya	43.177	70.109	164.389	134,5	2,4
Macaristan	45.062	85.784	141.934	65,5	2,1
Birleşik Krallık	58.369	76.822	121.322	57,9	1,8
İspanya	117.303	107.377	116.495	8,5	1,7
Hırvatistan	89.276	86.908	101.466	16,8	1,5
Hollanda	61.634	78.384	100.903	28,7	1,5
Türkiye	70.721	88.596	96.167	8,5	1,4
Bosna Hersek	82.022	84.503	93.332	10,4	1,4
Slovenya	65.881	76.053	91.663	20,5	1,3
Arnavutluk	62.756	74.378	89.203	19,9	1,3
Çek Cumhuriyeti	42.426	61.069	78.092	27,9	1,1
ABD	50.768	55.548	67.377	21,3	1,0
Slovakya	49.445	30.313	66.978	121,0	1,0
Polonya	32.434	58.775	66.463	13,1	1,0
Çin	47.810	62.257	65.259	4,8	0,9
Fransa	25.210	55.711	60.385	8,4	0,9
İsviçre	29.194	36.019	47.180	31,0	0,7
Güney Afrika	6.719	563	39.511	6.918	0,6
Rusya Federasyonu	48.953	54.127	36.443	-32,7	0,5
Karadağ	27.615	32.598	34.866	7,0	0,5
Hindistan	19.205	13.263	26.818	102,2	0,4
İsveç	13.517	16.484	24.488	48,6	0,4
Kanada	4.200	5.354	12.493	133,3	0,2
Ukrayna	6.688	6.626	9.784	47,7	0,1
Danimarka	5.099	7.022	7.700	9,7	0,1
İsrail	4.718	5.571	7.092	27,3	0,1
Katar	82	425	6.820	1.505	0,1
Avustralya	5.571	6.034	6.552	8,6	0,1
Portekiz	8.486	10.351	6.031	-41,7	0,1
Hong Kong	3.944	7.190	5.350	-25,6	0,1
Meksika	3.324	3.239	5.077	56,7	0,1
Letonya	3.308	4.097	4.787	16,8	0,1
Estonya	780	4.107	3.568	-13,1	0,1

3.3. Ülkenin İthalatı

3.3.1. İthal Ettiği Başlıca Ürünler

Platin, paladyum, rodyum, iridyum, osmiyum, rutenyum gibi nadir değerli metallerin ham ve pudra halinde ihracatı % 11.9 payla Kuzey Makedonya'nın bir numaralı kalemi olmuştur. Bir sonraki en çok paya sahip üç kalem ise petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (% 6.7), laboratuvarı, kimyasal/teknik işlerde kullanılan seramikten cihaz ve eşya (% 4.2), demir/çelik sıcak hadde yassı (% 3.0) olmuştur. İzole edilmiş tel, kablo, diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri, fiber optik kablo (% 2.6), otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları (% 2.2) ve tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan dozlandırılmış ilaçlar (% 2.0) en çok ithal edilen ürünler arasındadır.

GTİP NO	GTİP TANIMI	2016	2017	2018	2017-2018 Değişim %	2018 Pay %
	Genel Toplam	6.757.023	7.719.128	9.051.677	17,3	100,0
7110	Platin, paladyum, rodyum, iridyum, osmiyum, rutenyum (ham, pudra vb.)	830.903	958.704	1.075.722	12,2	11,9
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	396.583	478.492	604.421	26,3	6,7
6909	Laboratuvarı, kimyasal/teknik işlerde kullanılan seramikten cihaz ve eşya	236.864	289.680	380.690	31,4	4,2
7208	Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. fazla	141.748	213.377	267.332	25,3	3,0
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik kablo	139.139	178.583	238.283	33,4	2,6
8703	Otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları	153.992	171.865	198.464	15,5	2,2
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	122.612	130.536	176.967	35,6	2,0
3824	Kimya ve bağlı sanayide kullanılan kimyasal ürünler	108.640	113.195	144.141	27,3	1,6
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	85.245	111.079	143.188	28,9	1,6
2716	Elektrik enerjisi	92.743	124.673	134.092	7,6	1,5
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	72.225	105.161	120.277	14,4	1,3
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	58.243	87.748	105.749	20,5	1,2
8517	Telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar	104.991	102.352	99.781	-2,5	1,1
5903	Plastik emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış mensucat	60.748	75.084	88.737	18,2	1,0

8421	Santrifüjle çalışan kurutma, filtre, arıtma cihazları	64.893	69.053	82.645	19,7	0,9
8538	Elektrik kontrol/dağıtım için tablo, konsollar, masalar vb. Diğer mesnetler	20.926	50.705	82.461	62,6	0,9
2604	Nikel cevherleri ve konsantreleri	24.380	31.012	72.223	132,9	0,8
7214	Demir/çelik çubuklar (sıcak haddeli, dövülmüş, burulmuş, çekilmiş)	45.721	55.285	59.218	7,1	0,7
3926	Plastikten diğer eşya	34.028	44.437	57.184	28,7	0,6
5407	Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	33.180	46.246	55.076	19,1	0,6
8547	Elektrikli makine, cihaz, tesisleri izole edici parçalar	37.636	45.774	54.706	19,5	0,6
5208	Pamuk men (ağırlıkça %85 ve fazla pamuk m.kare 200gr)	52.249	57.026	54.319	-4,7	0,6
0207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatları	44.563	54.100	54.057	-0,1	0,6
7204	Demir/çelik döküntü ve hurdaları, bunların külçeleri	19.444	56.499	53.483	-5,3	0,6
7206	İlk şekillerde, külçe halinde demir, alaşımsız çelik	20.600	26.781	53.098	98,3	0,6
8542	Elektronik entegre devreler	10.904	32.707	52.252	59,8	0,6
2106	Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	38.808	43.972	51.028	16,0	0,6
8471	Otomatik bilgi işlem makineleri, üniteleri	42.378	47.399	50.236	6,0	0,6
3815	Reaksiyon başlatıcılar, hızlandırıcılar, katalitik müstahzarlar	19.283	34.806	48.762	40,1	0,5
6006	Diğer örme mensucat	42.870	42.275	44.911	6,2	0,5
1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları	36.902	39.174	43.901	12,1	0,5
8701	Traktörler	54.509	40.711	43.838	7,7	0,5
3402	Yıkama, temizleme müstahzarları-sabunlar hariç	37.503	39.179	43.731	11,6	0,5
2843	Kolloidal haldeki kıymetli metaller; vb. anorganik, organik bileşikler; amalgaml	11.411	19.189	43.619	127,3	0,5
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	34.467	35.339	43.470	23,0	0,5
7308	Demir/çelikten inşaat ve aksamı	37.111	38.849	43.333	11,5	0,5
3923	Eşya taşıma ambalajı için plastik mamulleri, tıpa, kapak, kapsül	35.422	35.850	43.182	20,5	0,5
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları	28.142	37.870	42.955	13,4	0,5
1905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi vs. ile boş ilaç kapsülü mühür güllacı vs.	31.555	34.551	39.849	15,3	0,4
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)	41.750	34.214	38.259	11,8	0,4

Kuzey Makedonya ithal ürünler açısından en büyük potansiyeli 2018 yılında %132.9 artışla nikel cevherleri ve konsantreleri barındırmaktadır. Ayrıca 2018 yılı ithalatında itibariyle ilk şekillerde, külçe halinde demir, alaşımsız çelik %98.3, elektrik kontrol/dağıtım için tablo, konsollar, masalar vb. diğer mesnetler %62.6 ve elektronik entegre devreler %59.8 artış göstermiştir.

3.3. Ülkenin İthalatı

3.3.2. Başlıca Ülkeler İle İthalatı

Kuzey Makedonya'nın ithalat yaptığı ülkelerin başında %11.6 ile Almanya gelmektedir. Almanya'dan sonra en çok ithalat yaptığı ülkeler ise Birleşik Krallık, Yunanistan, Sırbistan, Çin, İtalya'dır. Türkiye %4.7 ithalat payıyla 7. sırada bulunmaktadır. Ayrıca Bulgaristan, Romanya, Güney Afrika, ABD, Polonya ve Macaristan ciddi ithalat partnerleridir.

ÜLKELER	2016	2017	2018	2017-2018 Değişim %	2018 Pay %
Dünya	6.757.023	7.719.128	9.051.677	17,3	100,0
Almanya	829.896	910.252	1.050.359	15,4	11,6
Birleşik Krallık	726.830	780.176	863.262	10,6	9,5
Yunanistan	497.191	617.953	766.756	24,1	8,5
Sırbistan	541.003	590.390	646.570	9,5	7,1
Çin	421.227	444.004	523.224	17,8	5,8
İtalya	384.902	427.157	508.045	18,9	5,6
Türkiye	349.265	367.197	425.513	15,9	4,7
Bulgaristan	311.688	332.081	389.116	17,2	4,3
Romanya	213.854	246.067	310.211	26,1	3,4
Güney Afrika	172.985	250.096	295.604	18,2	3,3
ABD	150.212	176.565	244.758	38,6	2,7
Polonya	119.001	222.531	237.877	6,9	2,6
Macaristan	140.131	207.499	232.541	12,1	2,6
Slovenya	138.781	157.320	169.428	7,7	1,9
Avusturya	131.383	134.092	154.823	15,5	1,7
Fransa	97.094	119.089	143.990	20,9	1,6
Belçika	95.241	133.448	142.065	6,5	1,6
Çek Cum.	99.352	117.169	141.459	20,7	1,6
Hollanda	82.780	101.531	140.994	38,9	1,6
Rusya Federasyonu	142.963	148.494	131.373	-11,5	1,5
Japonya	76.450	104.167	130.443	25,2	1,4
Ukrayna	46.125	70.875	122.875	73,4	1,4
Hırvatistan	101.879	104.757	112.112	7,0	1,2
İspanya	73.048	83.453	99.134	18,8	1,1
İsviçre	60.518	64.758	77.101	19,1	0,9
Arnavutluk	41.518	69.211	76.928	11,1	0,8

Bosna Hersek	73.716	73.846	68.873	-6,7	0,8
Hindistan	45.334	41.380	67.298	62,6	0,7
Vietnam	41.419	57.098	63.481	11,2	0,7
Endonezya	40.250	20.442	62.695	206,7	0,7
Slovakya	36.391	43.855	52.150	18,9	0,6
Brezilya	43.045	44.433	46.723	5,2	0,5
Portekiz	28.663	30.123	38.907	29,2	0,4
Fildişi Sahili	2.418	1.690	33.973	1.910	0,4
Güney Kore	24.107	26.470	31.099	17,5	0,3
Meksika	17.650	19.070	31.042	62,8	0,3
İsveç	29.260	29.860	31.003	3,8	0,3
Kazakistan	405	7.694	29.358	281,6	0,3
Tayvan	21.932	26.412	26.815	1,5	0,3
Malezya	15.894	18.460	26.433	43,2	0,3

Kaynak: ITC - Trade Map, 27.06.2019.

3.4. Dış Ticaret Politikası ve Vergiler

Kuzey Makedonya'nın dış ticareti deniz kıyısı olmayan bir ülke olmasından dolayı karadan gerçekleşmektedir. Dış ticaret ağırlıklı olarak kara gümrükleri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Kuzey Makedonya'nın yeni Gümrük Kanunu AB standartlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ne ithal edilen ürünlerin çoğuna gümrük vergisi uygulanmaktadır. Gümrük vergi oranları 0 ile % 30 arasında değişmektedir. Bazı gıda ürünlerinde bu oran % 60'a ulaşmaktadır. Ortalama gümrük vergi oranı % 7'nin altındadır. Maksimum vergi oranı olan % 60 bazı meyve ve sebze, tahıl, alkollü ve alkolsüz içecekler ve tütüne uygulanmaktadır.

Türkiye ile Kuzey Makedonya arasında 1999 yılında Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmış ve 1 Ocak 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anlaşma gereğince Türkiye menşeli sanayi ürünlerine uygulanan gümrük vergisi oranları sıfırlanmıştır. Tarım ve işlenmiş gıda ürünlerindeki karşılıklı ticaret ise tarife tavizlerine ve kotalara tabi durumdadır.

Kuzey Makedonya'nın AB, CEFTA ve EFTA yanında Türkiye ve Ukrayna ile Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye ve Kuzey Makedonya arasında 1998 yılında Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması imzalanmıştır.

Kuzey Makedonya ile ticaret belgeleri ve AB standartlarına uygun olarak tasarlanmış ve düzenlenmektedir. Ticareti yasak ve sınırlı olan ürünler de AB mevzuatına göre belirlenmiştir.

Kuzey Makedonya'nın KDV oranı %18, bazı ürünler için ise %5 oranındadır. Gelir vergisi %10'dur. İşçi ücretlerinin toplam vergileri iki kısımdan oluşmaktadır - sosyal güvenlik ödemeleri %27,5 ve %10 kişisel gelir vergisi oranı. Sosyal güvenlik ödemeleri aşağıda verilen kalemlerden oluşmaktadır:

- 18,4% emeklilik ve iş görmezlik sigortası
- 7,4% sağlık sigortası
- 1,2% işsizlik sigortası
- 0,5% ilave sağlık sigortası.

Kaynak:

11 <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/avrupa/makedonya/pazar-bilgileri/dis-ticaret-politikasi-ve-tarifeler>

12 Dünya Bankası, Kuzey Makedonya Doing Business 2019 Raporu, s.7

4.1. Genel Durum

Türkiye ve Kuzey Makedonya arasında gerçekleşen dış ticaret hakkında değerlendirme yapma amacıyla 2005-2016 verileri kullanılmıştır. Türkiye'nin Kuzey Makedonya ile en düşük ticaret fazlası verdiği yıl 2005 (110 milyon dolar), en yüksek ise 2016 (295 milyon dolar) yılı olmuştur. Genel değerlendirme olarak 2005-2018 yılları arasında iki ülke arasında Türkiye lehine her yıl artan dış ticaret fazlası gözlemlenmektedir. Türkiye'nin Kuzey Makedonya'ya ihracatı ortalama her yıl % 8.2 ve 14 yılda toplam 2.44 kat artmış, ithalat ise ortalama her yıl % 8.82 ve 14 yılda toplam 2.07 kat artmıştır.

Yıl	İhracat	İhracat Değişim %	İthalat	İthalat Değişim %	Hacim	Denge
2005	162.476	8,8	52.080	0,3	214.556	110.395
2006	172.756	6,3	55.945	7,4	228.701	116.811
2007	271.744	57,3	55.818	-0,2	327.563	215.926
2008	296.172	9,0	29.713	-46,8	325.885	266.459
2009	283.482	-4,3	39.879	34,2	323.361	243.603
2010	262.621	-7,4	52.399	31,4	315.020	210.222
2011	298.861	13,8	91.963	75,5	390.825	206.898
2012	274.497	-8,2	103.224	12,2	377.721	171.273
2013	293.976	7,2	81.513	-21,0	375.489	212.463
2014	347.965	18,4	79.194	-2,9	427.159	268.770
2015	324.613	-6,7	80.929	2,2	405.542	243.684
2016	378.004	16,4	82.581	2,0	460.585	295.423
2017	360.253	-4,7	101.147	22,5	461.400	259.106
2018	396.953	10,2	107.925	6,7	504.878	289.028

Türkiye'yi temsilen Cevahir, Halkbank, TAV, Sütaş, Ramstore, Yağyemezler Kumaşçılık, Haznedar, Limak, Acıbadem Hastanesi gibi büyük çaplı şirketlerin Kuzey Makedonya yatırımlarının toplam tutarı 1 milyar ABD dolarını aşmış bulunmaktadır. Makedonya'da Türkiye sermayeli yaklaşık 100 yatırımcı bulunmaktadır. Bu firmaların gerçekleşen ve planlanmış olan toplam yatırım tutarı 1,2 milyar avroyu ve toplam çalışan sayısı 5.000 kişiyi aşmıştır.

Kuzey Makedonya'da yeni Türk yatırımları olarak otomotiv kablo demeti üretimi yapacak olan Çağatay Kablo San. ve Tic. A.Ş., Üsküp Serbest Bölgesi'nde 2017 yılında fabrika inşaatına başlamış, ayrıca Murat Ticaret Kablo Sanayi A.Ş. yine Üsküp Serbest Bölgesi'nde 2018 yılında yatırıma başlamıştır. Çağatay Kablo 2018 yılında faaliyete geçmiş olup Murat Kablo'nun da 2019 yılı içinde faaliyete geçmesi beklenmektedir. Ayrıca, Cemdağ Aydınlatma San. ve Tic. A.Ş. endüstriyel LED aydınlatma ürünleri üretmek üzere 2017 Aralık ayında, Doğan Otomotiv Ltd. Şti. otomotiv yedek parça üretmek üzere ve SPS Senur Plastik Sistemleri San. Tic. A.Ş. plastik kaplar üretmek üzere 2018 yılında Üsküp Serbest

Bölgesi'nde yer kiralamıştır. Ayrıca, Halk Sigorta, 2018 yılında Nova Insurance firmasını satın alarak Kuzey Kuzey Makedonya'ya giriş yapmıştır.

Belirtilmesi gereken bir husus Kuzey Makedonya'da 3000'den fazla Türk vatandaşının yükseköğrenim görmesidir. Yoğun ilgi gören ve Türkiye'yi kurumlardan bir tanesi uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından 2016 yılında Kuzey Makedonya'nın en iyi eğitim veren üniversitesi seçilen Uluslararası Balkan Üniversitesi'dir. Bunun yanında TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü'nün de Üsküp'te temsilcilikleri bulunmaktadır.

4.2. Türkiye'nin Kuzey Makedonya'ya İhracatında Başlıca Ürünler

Türkiye'nin Kuzey Makedonya'ya ihracatında en yüksek paya sahip kalemleri tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan dozlandırılmış ilaçlar (% 2.6) ve alüminyum çubuk ve profiller (% 2.0) oluşturmaktadır. İhracatı başta çeken diğer kalemler mobilya aksam ve parçaları (% 1.9), izole edilmiş tel, kablo, diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri, fiber optik kablolar (% 1.9), pamuklu dokumalar (% 1.8), plastikten eşyalar (% 1.8), örme mensucat (% 1.7), taze ve kurutulmuş turuncgiller (% 1.7), dokunmuş halılar ve yer kaplamaları (% 1.7) olarak gerçekleşmiştir.

GTİP NO	GTİP TANIMI	2016	2017	2018	2017-2018 Değişim %	2018 Pay %
	Genel Toplam	378.004	360.253	396.953	10,2	100,0
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	12.717	13.881	10.214	-26,4	2,6
7604	Alüminyum çubuk ve profiller	6.836	8.228	7.861	-4,5	2,0
9403	Diğer mobilyalar vb. aksam, parçaları	7.629	7.328	7.698	5,0	1,9
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik kablolar	5.816	6.220	7.502	20,6	1,9
5209	Pamuk men (dokuma %85 < pamuklu 200g/m2 den fazla)	6.836	6.059	7.038	16,2	1,8
3926	Plastikten diğer eşya	7.090	5.819	6.992	20,2	1,8
6006	Diğer örme mensucat	6.387	6.249	6.799	8,8	1,7
0805	Turuncgiller (taze/kurutulmuş)	7.369	7.118	6.792	-4,6	1,7
5702	Dokunmuş halılar, yer kaplamaları (kilim, sumak, karaman vb.)	7.573	6.362	6.713	5,5	1,7
9401	Oturmaya mahsus mobilyalar, aksam-parçaları	4.438	4.215	5.756	36,6	1,4
1905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi vs. ile boş ilaç kapsülü mühür güllacı vs.	7.496	7.212	5.737	-20,5	1,4
8418	Buzdolapları, dondurucular, soğutucular, ısı pompaları	4.558	4.708	5.714	21,4	1,4
4411	Lif levha, orta yoğunlukta	4.008	4.328	5.668	31,0	1,4
9619	Hijyenik ürünler	8.839	4.464	5.521	23,7	1,4
8703	Otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları	2.514	3.478	5.506	58,3	1,4
5205	Pamuk (dikiş hariç) ipliği (ağırlık; =>%85 pamuk) (toptan)	3.914	4.951	5.449	10,1	1,4
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar (şofbenler)	4.880	5.214	5.297	1,6	1,3
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	4.301	5.504	5.160	-6,3	1,3
6109	Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası (örme)	4.851	4.308	4.827	12,0	1,2

Kaynak:

14 Dünya Bankası, Kuzey Makedonya Doing Business 2019 Raporu, s.11.

5208	Pamuk men (ağırlıkça %85 ve fazla pamuk m2 200gr)	4.754	4.501	4.757	5,7	1,2
6907	Karo, küpler vb. eşya-cilasız/sırsız seramikten	125	4.323	4.663	7,9	1,2
3401	Sabunlar, yüzey aktif organik maddeler	3.298	3.444	4.459	29,5	1,1
8450	Çamaşır yıkama makineleri	3.755	3.702	4.382	18,4	1,1
4410	Yonga pano vb. levhalar	2.745	4.120	4.355	5,7	1,1
5516	Devamsız suni liften dokumalar (ağırlıkça %85 < suni)	3.583	3.666	4.335	18,2	1,1
6203	Erkek/erkek çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	2.990	3.324	4.285	28,9	1,1
7308	Demir/çelikten inşaat ve aksamı	3.695	4.082	4.269	4,6	1,1
5407	Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	3.124	2.894	3.992	37,9	1,0
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya (örme)	2.589	3.299	3.939	19,4	1,0
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	2.952	2.452	3.910	59,5	1,0
7326	Demir/çelikten diğer eşya	8.549	3.847	3.828	-0,5	1,0
8302	Adi metallerden donanım, tertibat vb. Eşya	4.956	4.279	3.827	-10,6	1,0
8422	Yıkama, temizleme, kurutma, doldurma vb. işler için makine, cihaz	2.820	3.101	3.699	19,3	0,9
6204	Kadın/kız çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	2.497	2.860	3.629	26,9	0,9
7408	Bakır teller	2.823	2.743	3.625	32,2	0,9
8528	Televizyon alıcıları, video monitörleri ve projektörler	5.405	4.588	3.435	-25,1	0,9
3920	Plastikten diğer levha, yaprak, pelikül ve lamalar	3.687	4.143	3.396	-18,0	0,9
6115	Çorap; külotlu, kısa; uzun konçlu, soketler (örme)	3.125	2.781	3.053	9,8	0,8
7216	Demir/alaşımsız çelikten profil	2.413	1.826	2.957	61,9	0,7
5503	Sentetik devamsız lifler (işlem görmemiş)	2.220	3.301	2.937	-11,0	0,7

4.3. Türkiye'nin Kuzey Makedonya'dan İthalatında Başlıca Ürünler

Türkiye'nin Kuzey Makedonya'dan ithalatında en büyük paya sahip üç kalem %34.6 payla (genişliği 600mm. fazla) demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri, % 7.5 payla ateşe dayanıklı tuğla, blok, karo, ateşe dayanıklı seramik eşya ve %5.3 payla (hacim>300lt) demir/çelik depolar, sarnıçlar, küvlerdir. Diğer öne çıkan ithalat kalemleri sentetik liften dokumalar (% 4.3), sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar (% 4.3), baskı devreler (% 3.2), pamuk dokuma (% 3.0), reaksiyon başlatıcılar, hızlandırıcılar, katalitik müstahzarlar (% 2.8), elektrikli su ısıtıcıları, şofbenler (% 2.6), plastik emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış mensucat (%2.3) ve dokunmamış emdirilmiş mensucat (% 2.2) olarak gerçekleşmiştir.

GTİP NO	GTİP TANIMI	2016	2017	2018	2017-2018 Değişim %	2018 Pay %
	Genel Toplam	82.581	101.147	107.925	6,7	100,0
7208	Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. fazla	22.450	31.085	37.299	20,0	34,6
6902	Ateşe dayanıklı tuğla, blok, karo, ateşe dayanıklı seramik eşya	4.788	7.008	8.067	15,1	7,5

7309	Demir/çelik depolar, sarnıçlar, küvler (hacim>300lt)	-	3.176	5.698	79,4	5,3
5515	Diğer devamsız sentetik liften dokumalar	1.902	3.819	4.675	22,4	4,3
5407	Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	145	1.717	4.614	168,7	4,3
8534	Baskı devreler	3.929	7.473	3.467	-53,6	3,2
5211	Pamuk men (dokuma, %85 >pamuklu, suni-sentetik karışık, 200g/m2 den ağır)	8.959	5.922	3.197	-46,0	3,0
3815	Reaksiyon başlatıcılar, hızlandırıcılar, katalitik müstahzarlar	-	1.048	3.009	187,1	2,8
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar (şofbenler)	567	1.452	2.768	90,6	2,6
5903	Plastik emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış mensucat	4.960	4.113	2.442	-40,6	2,3
5603	Dokunmamış mensucat (emdirilmiş)	1.501	1.634	2.405	47,2	2,2
5209	Pamuk men (dokuma %85 < pamuklu 200g/m2 den fazla)	857	1.138	1.976	73,6	1,8
5806	Dokunmuş kordelalar, boldükler	1.524	2.378	1.895	-20,3	1,8
4707	Kağıt ve karton döküntü ve kırıntıları	1.680	1.861	1.834	-1,5	1,7
8479	Kendine özgü fonksiyonlu makine ve cihazlar	-	140	1.831	1.208	1,7
4102	Koyun ve kuzuların ham derileri	891	1.589	1.790	12,6	1,7
5513	Ağarlık; %85 >devamsız sentetik-pamuk dokuma < 170 gr/m2	-	1.407	1.470	4,5	1,4
7210	Demir/çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600mm. den geniş)	1.761	2.165	1.454	-32,8	1,3
8705	Özel amaçlı motorlu taşıtlar	-	466	1.398	200,0	1,3
9018	Tıp, cerrahi, dişçilik, veterinerlik alet ve cihazları	232	1.881	1.367	-27,3	1,3
8607	Demiryolu taşıtlarının, tramvayların aksam-parçaları	5.286	2.035	1.312	-35,5	1,2
8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, mücehhez tablolar	-	689	1.259	82,7	1,2
6002	Diğer örme mensucat (en<=30cm, elastomerik/kauçuk iplik=>%5)	-	-	1.141	100	1,1
8544	İzole edilmiş tel, kablo; diğer izole edilmiş elektrik iletkenleri; fiber optik kablolar	3	3	824	27.367	0,8
2515	Mermer ve traverten, ekosin su mermeri, kireçli taşlar	244	445	710	59,6	0,7
6204	Kadın/kız çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	309	266	636	139,1	0,6
8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	525	351	607	72,9	0,6
4407	Uzunlamasına kesilmiş, biçilmiş ağaç; kalın >=6 mm	673	765	511	-33,2	0,5
2518	Dolomit	234	326	494	51,5	0,5
6206	Kadın/kız çocuk için gömlek, bluz, vs.	206	768	455	-40,8	0,4
5101	Yün ve yapağı (kardesiz/taranmamış)	-	1.200	418	-65,2	0,4
0909	Anason, rezene, kişniş, kimyon, kimyonu tohumu ve ardıc meyveleri	58	403	395	-2,0	0,4
3915	Plastikten döküntü, kalıntı ve hurdalar	386	1.144	322	-71,9	0,3
2103	Sos ve müstahzar; çeşni/lezzet verici karışımlar; hardal unu, irmiği ve hazır har	256	236	318	34,7	0,3
5516	Devamsız suni liften dokumalar (ağırlıkça %85 < suni)	-	-	260	100	0,2
6203	Erkek/erkek çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	1.421	818	258	-68,5	0,2
8514	Sanayi-laboratuvarlarda kullanılan elektrik ocak ve fırınları vb.	-	-	233	100	0,2
5801	Kadife, pelüş ve halkalı (tırtıl mensucat)	73	126	232	84,1	0,2
2843	Kolloidal haldeki kıymetli metaller; vb. Anorganik, organik bileşikler	204	208	227	9,1	0,2
0504	Hayvan bağırsak, mesane ve midesi (taze/soğutulmuş/dondurulmuş vs.)	256	191	226	18,3	0,2

5.1. Yatırımcıya sağlanan teşvikler

Doing Business 2019 raporuna göre; Kuzey Makedonya iş yapma kolaylığı açısından 190 ülke içerisinde 10. sırada yer almıştır. Bu açıdan Kuzey Makedonya, Balkanlarda en başarılı ülke durumundadır. Diğer kalemlere göre sıralama aşağıda verilen tabloda görülmektedir:

İş Yapma Kolaylığı	İş Kurma	İnşaat İzinleri	Elektrik Bağlatma	Gayri menkul kaydı	Kredi Alma	Düşük paylı ortakların korunması	Vergi ödeme	Dış Ticaret	Sözleşme İfası	İflas Kararı
10	47	13	57	46	12	7	31	29	37	30

Makedonya Anayasası, yabancıların kanunlara uygun olarak mal edinmelerini, kazançlarını serbestçe yurt dışına çıkarmalarını ve Makedon vatandaşlarıyla eşit şekilde şirket kurabilmelerini garanti etmektedir. Yabancı yatırımları düzenleyen özel bir kanun bulunmamakta, yabancıların da Makedon vatandaşlarıyla eşit haklara sahip olması sağlanmaktadır. Ayrıca, en az 40.000 avro değerinde bir konut satın alan yabancılar konutun mülkiyeti devam ettiği sürede ikamet izni verilmektedir. Diğer taraftan, gerçek kişi olarak yabancılar tarım arazisi satın alamazlar, ancak Kuzey Makedonya kanunlarına göre kurulan bir tüzel kişi (şirket) üzerine tarım arazisi satın alınabilir.

Makedonya'da serbest bölgeler dışında yatırım teşvikleri bulunmamaktadır. Avrupa'daki en düşük gelir vergisi (%10) ve kurumlar vergisi (%10) uygulaması yatırımcıya sağlanan en önemli avantajdır. Serbest bölgelerde; 10 yıl süreyle gelir vergisi, kurumlar vergisi ve KDV alınmamakta, uzun süreli (15, 30,...,99 yıl) çok düşük bedellerle (10 avro Cent/m2/yıl) arazi kiralanmakta, ayrıca elektrik, su, kanalizasyon vb. altyapı yatırımcıya ücretsiz olarak sağlanmaktadır.

5.2. Yatırımcıların Karşılaştığı Sorunlar

Girişimcilerin Kuzey Makedonya'da karşılaştıkları en önemli sorunlar şunlardır:

- Vergi hukuku ve diğer mevzuatlardaki sık değişiklikler
- Bürokrasinin gelişen mevzuatı uygulama bilgisinin yetersizliği
- Sık yapılan ve uzun süren vergi denetimleri ve ağır ceza uygulamaları
- Faaliyet izni, inşaat ruhsatı vb. süreçlerin çok uzun zaman alması
- Adalet sisteminin etkin çalışmaması
- Önemli ihalelerin sonuçlandırılmaması ve son aşamalarda yapılan iptaller

Arazi ya da mülk alma durumlarında, satın alınacak yerin tapu ve kadastro kayıtları kontrol edilmeli, özel ya da kamu (bazen de hem özel sektöre hem de kamuya ait olabilmektedir) malı olup olmadığı iyi araştırılmalıdır. Kiralanacak yerlerle ilgili de aynı nitelikli araştırma yapılmalıdır.

İşbirliği yapılacak kişi ve firmalar mutlaka çok iyi araştırılmalı, banka teminatı dışında teminat kabul edilmemeli, her ne sebeple olursa olsun uluslararası geçerliliği bulunan sözleşmelerle çalışma kuralından asla vazgeçilmemelidir. Kuzey Makedonya adalet ve yargı sistemindeki problemler nedeniyle, yapılacak sözleşmelerde, ihtilaf oluşması halinde uluslararası veya tercihen Türk mahkemelerinin yetkilendirilmesine gayret edilmelidir.

Kuzey Makedonya'da tüm bu sorunların birçoğu, ülkenin AB üyesi olma sürecinde hızlıca ortadan kalkmakta ve her geçen gün adalet sisteminin hızı ve verimi artmaktadır.

5.3. İş Adamlarının Ulaşabileceği Faydalı Linkler

Doing Business 2019 raporuna göre; Kuzey Makedonya iş yapma kolaylığı açısından 190 ülke içerisinde 10. sırada yer almıştır. Bu açıdan Kuzey Makedonya, Balkanlarda en başarılı ülke durumundadır. Diğer kalemlere göre sıralama aşağıda verilen tabloda görülmektedir:

T.C. ÜSKÜP BÜYÜKELÇİLİĞİ

Adres: Ul. Slavej Planina –BB 1000 Skopje Republic of Macedonia

Tel:+389(2) 310 4710

Fax:+389 (2) 311 7024

Web adres: <http://uskup.be.mfa.gov.tr>

E-Posta: embassy.skopje@mfa.gov.tr

HALK BANKASI GENEL MERKEZİ ÜSKÜP

Adres: “Sv. Kiril i Metodij” no.54, 1000 Skopje

Tel : 00 389 2 325 09 74

Fax : 00 389 2 325 09 41

Web adres: <https://www.halkbank.mk>

E-mail: istanbul@mfa.gov.mk

T.C. ÜSKÜP TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ

Adres: Borka Taleski 55, 1000 Üsküp

Tel: 00 389 2 322 40 10

Fax: 00 389 2 322 20 14

E-mail: uskup@ekonomi.gov.tr

MAKEDONYA-TÜRKİYE TİCARET ODASI (MATTO)

Adres: Jordan Mijalkov no.8, 1000 Skopje

Tel: 00 389 2 310 12 20 - 00 389 2 310 12 22

Fax: 00 389 2 310 12 21

Web adres: <http://matto.com.mk>

E-mail: matto@matto.com.mk

MAKEDONYA ANKARA BÜYÜKELÇİLİĞİ

Adres: Karaca Sokak 24/5-6 GOP - Ankara

Tel : 0312 / 439 92 04

Fax : 0312 / 439 92 06

E-mail: ankara@mfa.gov.mk

MÜSİAD KUZEY MAKEDONYA ŞUBESİ

Başkan: Bilal Kara

Adres: 20 Oktomvri no.17, 1000 Skopje

Tel : 00 389 2 315 63 30

E-mail: info@musiad.org.mk

b.kara@musiad.org.mk

MAKEDONYA İSTANBUL BAŞKONSOLOSLUĞU

Adres: İnönü Cad. No: 20 Kat:1 Gümüşsuyu, Taksim - İstanbul

Tel : (0212) 249 99 77, 251 22 33

Fax : (0212) 293 77 65

E-mail: istanbul@mfa.gov.mk

Kamu Kurumları Linkleri

Ekonomi Bakanlığı:

Ulaştırma ve İletişim Bakanlığı:

Maliye Bakanlığı:

Kuzey Makedonya Merkez Bankası:

Kuzey Makedonya Yabancı Yatırımlar Ajansı:

Kuzey Makedonya Çalışma Ajansı:

Kuzey Makedonya İstatistik Kurumu:

Kuzey Makedonya-Türkiye Ticaret Odası:

Kuzey Makedonya Ekonomi Odası:

Gümrük İdaresi:

Kamu Gelirleri Ofisi:

Public Enterprise for State Roads:

Chamber of Certified Architects and Certified Engineers:

<http://www.economy.gov.mk/>

www.mtc.gov.mk

www.finance.gov.mk

<http://www.nbrm.gov.mk/>

<http://www.investinmacedonia.com/>

<http://www.zvrm.gov.mk/>

<http://www.stat.gov.mk/>

<http://www.matto.com.mk/>

<http://www.mchamber.mk/>

<http://www.customs.gov.mk/>

<http://ujp.gov.mk>

<http://www.roads.org.mk/>

www.komoraai.mk

5.4. Kuzey Makedonya'ya Seyahat Bilgileri

Kuzey Makedonya Türk vatandaşlarından vize istememektedir. “Kuzey Makedonya’ya turistik amaçlı seyahat edecek Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, tek girişlerinde azami 60 gün olmak üzere, 180 gün içinde toplam 90 gün süreyle vizeden muaftırlar. Bu süre içerisinde, amaca yönelik vize almadıkları takdirde çalışmaları ve öğrenim görmeleri yasaktır. Öte yandan, vatandaşlarımız Kuzey Makedonya’dan vizesiz olarak transit geçiş yapabilmektedir.” İstanbul ile Üsküp arasında hem havayolu, hem de karayolu ulaşımı mevcuttur. Türk havayolları ve Palair havayollarının Üsküp’e uçuşları bulunmaktadır. Uçuş süresi 1 saat 30 dakika civarındadır. İstanbul ile Üsküp, Gostivar, Kalkandelen ve Ohri arasında günde 3 otobüs seferi mevcuttur. Yolculuk 12-13 saat kadar sürmektedir.

Kaynak:

18 Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’ne Seyahat Edecek Türk Vatandaşları için Bilgi Notu, 28.5.2019 - <http://uskup.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/354162>

Kuzey Makedonya NATO ve AB üyeliğine doğru hızlıca ilerlemektedir. Mevzuat ve hukuki süreçler Avrupa standartlarına uyarlanmaktadır. Altyapı yatırımları AB fonları aracılığı ile artmakta, ayrıca devlet bütçesinden her geçen gün daha fazla bu amaçla kaynak ayrılmaktadır.

Avrupa'nın en büyük şehirlerine ve pazarlarına saatler içerisinde kolaylıkla ulaşılmakta, bu yüzden Kuzey Makedonya üretim üssü olma açısından ciddi bir potansiyel barındırmaktadır. Ülke birçok sektörde sanayi altyapısı gelişmediği için ithal ürünler kullanmaktadır. Bu açıdan yerel pazara yönelik küçük ölçekli üretim tesisleri kurmak isabetli olacaktır. Enerji üretim tesisleri ve dağıtım şebekesi eskimiş ve yenilenmesi gerekmektedir. Özellikle küçük yerleşimlerde kara yolları ya çok eski, ya da hiç inşa edilmemiştir. Kuzey Makedonya bu sektörleri öncelikli olarak finanse edeceğini ekonomi ile ilgili tüm resmi dokümanlarında beyan etmektedir.

Kuzey Makedonya ekonomisinde kümelenme eksikliğinden dolayı bilgi transferinin gerçekleşmemesi, imalat verimliliği düşüklüğü ve tedarik zinciri eksikliği gözlemlenmektedir. Türk şirketleri sektörel ve tedarik zinciri açısından kümüler halinde pazara girerek rekabet avantajı elde edeceklerdir. İyi çalışan tedarik zinciri, imalatın verimlik miktarını artıracak ve böylece yerel piyasanın ve ihracat pazarlarının büyümesine yol açacaktır.

İş gücünün beceri esnekliği düşük olduğundan dolayı, yatırım yapıldığında her zaman personel eğitimi planlanması gerekmektedir. Bununla beraber çalışma saatleri kapsamında mesai genel kabul görmüştür. Personel ücretlendirmesinde makroekonomik veri olan "asgari ücret" temelinde değil, çalışanın ünvanı ve yapması gereken iş için rakip firmaların ne kadar maaş verdiğinin esas alınması daha gerçekçi olur.

Türkiye ve Kuzey Makedonya arasındaki olumlu siyasi ilişkiler, yabancı yatırım ve ticari ilişkileri özendirici hükümet, ülkemizle yapılan Serbest Ticaret Anlaşması kapsamında sanayi mallarına sıfır gümrük vergisi uygulanması, Makedon ekonomisinin altyapı ve üstyapı yatırım ihtiyacı, ülkedeki düşük vergiler, AB/EFTA/CEFTA/Ukrayna ve ülkemiz ile imzaladıkları STA'lar kapsamında 650 milyonluk bir pazara gümrüksüz erişim imkânı, serbest bölgelerdeki cazip teşvikler, bölgede yükselmeye başlayan "Türkiye" ve "Türk Malı" imajı Kuzey Makedonya'da yatırım yapmayı destekleyen unsurlardır.

7. RAPORU HAZIRLAYAN ARAŞTIRMACININ KISA ÖZGEÇMİŞİ

KUZEY MAKEDONYA
SON 3 YIL

22

Araştırmayı hazırlayan araştırmacı Mümin Ali, 29 Mayıs 1988 yılında Makedonya'nın Radoviş kasabasında doğdu. İlköğretimini Nikola Karev Devlet İlköğretim okulunda tamamladı. Lise eğitimini, İştîp "İsa Bey" İmam-Hatip lisesinde gerçekleştirdi. Lisansını Tetova Devlet Üniversitesi, Filoloji Fakültesi Şarkiyat Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde tamamladı.

Yüksek Lisansını İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Modern Türk Edebiyatı dalında tamamladı ve şu anda İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyat ana bilim dalı, Modern Türk Edebiyat bilim dalında doktora eğitimine devam etmektedir.

Bazı dergi ve gazetelerde edebiyat ve Türk kültürü üzerine yazılar ve şiirler kaleme almaktadır. Hâlihazırda Makedonya Öğrenciler Birliği Başkanlığı ve bazı STK'larda eğitim ve kültür faaliyetleri koordinatörü olarak görev yapmaktadır.

- 1 Agency for Foreign Investments and Export Promotion of the Republic of North Macedonia. Business Climate and Investment Opportunities. January 2017, <http://www.investinmacedonia.com>.
- 2 Armonaite, A. The Republic of North Macedonia: Political Change, NATO Accession and Economic Transition, Draft Report, 8 April 2019, ESCTD, NATO Parliamentary Assembly.
- 3 Byrne, Andrew. What put Macedonia in World Bank's top 10 ranking for investors. Special Report, Emerging Market Investing, Financial Times, 6 June 2017.
- 4 Dünya Bankası, Doing Business 2019 Raporu. Yurtdışı Yatırımlar Ülke Profili, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti. 2019. Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, <https://www.ticaret.gov.tr>.
- 5 European Commission. Economic Reform Programme of North Macedonia (2019-2021), Commission Assessment, Brussels, 11.4.2019.
- 6 Foreign Investors Council (FIC) within Economic Chamber of Macedonia. Guide for Investors, Investment Opportunities in Macedonia 2016. 2016, <http://www.fic.mk>.
- 7 IBM Institute for Business Value, Global Location Trends 2016 Annual Report, 2016.
- 8 IMF, World Economic Outlook (WEO) Database, <https://www.imf.org>.
- 9 International Trade Centre (ITC), Trade Map, <https://www.trademap.org>.
- 10 Kodal, T. Makedonya'nın Bağımsızlığını Kazanması ve Türkiye. Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, 2014, 14(29), s.377-396.
- 11 KPMG. Investment in Macedonia 2018. KPMG in Macedonia, 2018.
- 12 Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Devlet İstatistik Kurumu (MAKSTAT), <http://www.stat.gov.mk>.
- 13 Macedonia 2025, Diaspora Investors, White Paper. Improving the Business Climate for Investors from Macedonian Diaspora. Recommendations and next Steps. Skopje, Macedonia, September 2016.
- 14 Makedonya Türkiye Ticaret Odası (MATTO), <http://matto.com.mk>.
- 15 Makedonya Türkiye Ticaret Odası (MATTO). MATTO Makedonya Ülke Raporu 2016. <http://matto.com.mk>.
- 16 MAKSTAT. Census of Population, Households and Dwellings in the Republic of Macedonia 2002. 2002.
- 17 MAKSTAT. Labour Force Survey 2017. 2017.
- 18 MAKSTAT. North Macedonia in Figures 2019. 2019.
- 19 MATTO and FORTON Country Report 2016. Macedonia, Land of Investment Opportunities. 2016.
- 20 Ministry of Economy, Republic of Turkey. Construction and Technical Consultancy Sectors in the Republic of Macedonia, Skopje 2016.
- 21 PwC. Guide to Doing Business and Investing in Macedonia 2016. 2016, Skopje, Macedonia, <http://www.pwc.com/mk>.
- 22 Republic of Macedonia, Ministry of Finance, Economic Reform Program 2017, January 2017.
- 23 Republic of North Macedonia Free Zones. Investment Opportunities in Macedonia. 2017, <http://fez.gov.mk>.

- 24 Sekerovski, Kliment. Interview with the Deputy CEO of InvestMacedonia. Doing Business in Macedonia: Facts, Figures and Tips. The blog of New European Business Confederation (UNITEE), March 16th 2015, <http://blog.unitee.eu>.
- 25 Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr>.
- 26 Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, <https://www.ticaret.gov.tr>.
- 27 Türkiye Cumhuriyeti, Üsküp Büyükelçiliğı, <http://uskup.be.mfa.gov.tr>.
- 28 Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), <http://www.tuik.gov.tr>.
- 29 Why Does the Economy Need to Consider Manual Labor Incentives? Research of the Foreign Investors Council (FIC) within Economic Chamber of Macedonia. 2017, <http://www.fic.mk>.
- 30 World Bank Group. Higher But Fragile Growth. Western Balkans Regular Economic Report No.14, Fall 2018.
- 31 World Bank Group. Vulnerabilities Slow Growth. Western Balkans Regular Economic Report No.13, Spring 2018.

UTESAV

ULUSLARARASI TEKNOLOJİK EKONOMİK VE
SOSYAL ARAŞTIRMALAR VAKFI
الوقف الدولي للأبحاث التكنولوجية والاقتصادية والاجتماعية
INTERNATIONAL FOUNDATION FOR TECHNOLOGICAL,
ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCHES

Ü L K E G Ö R Ü N Ü M R A P O R U

KUZEY MAKEDONYA (SON 3 YIL)